

МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА РІВНЕМ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Резюме. У статті запропоновані основні підходи до удосконалення контролю за рівнем конкуренції на ринку житлово-комунальних послуг.

The summary. In the article the main approaches to improving the control level of competition in the market for utility services.

Ключові слова: житлово-комунальні послуги, конкурентне середовище, ринок житлово-комунальних послуг, контроль за якістю послуг, контроль за утворення тарифів.

Актуальність теми. Ринок житлово-комунальних послуг характеризується незначним рівнем розвитком конкуренції, яка для інших сфер діяльності є рушійним стимулом організації виробництва і надання послуг, умовою підвищення якості і повноти послуг, що надаються. Формування конкурентних відносин на даному ринку є основною метою якісно-нового перетворення відповідно до ринкових умов функціонування. Удосконалення системи контролю за рівнем конкуренції на ринку житлово-комунальних послуг є необхідною умовою для обґрунтування входження на ринок представників бізнесу і можливості здійснювати свою діяльність на засадах конкуренції. Розвиток конкуренції передбачає боротьбу не лише за споживача, а і за фінансові, трудові, інноваційні ресурси, що характеризуються обмеженістю.

Окремі аспекти розвитку ринку житлово-комунальних послуг (далі - ЖКП) висвітлено в ряді фундаментальних досліджень вітчизняних науковців, таких як: З.В. Герасимчук [1], Н.О. Гура [2], Т.М. Качала [3], С.М. Мельник [4], В.П. Полуянов [5], Н.В. Хвищун [1], Т.П. Юр'єва [6] та інших. Однак проблема контролю за рівнем конкуренції на ринку ЖКП в аспекті формування конкурентного середовища на даному ринку залишається до кінця не вивченою, що і визначило мету наукового дослідження.

Метою статті є визначення особливостей здійснення контрольних функцій на ринку житлово-комунальних послуг в напрямі формування конкурентного середовища та підвищення якості як самих послуг, так і житлово-комунального обслуговування населення.

Виклад основного матеріалу. В умовах формування ринкового середовища на ринку ЖКП особливого значення набуває контроль, оскільки даний ринок в основному представлений функціонуванням підприємств, які відносяться до природних монополій. Теорія і практика регулювання природних монополій на ринку ЖКП свідчить, що в цих умовах контроль виступає дієвим механізмом не тільки забезпечення цінової доступності послуг всім верствам населення, але й гарантує їх якість і вчасність.

Сучасна система контролю повинна функціонувати на засадах зворотного зв'язку, яка дозволить об'єктивно і вчасно реагувати на порушення з боку суб'єктів за право надавати ЖКП на ринку. Такий контроль буде стимулювати ефективний та стабільний розвиток конкурентних відносин на ринку ЖКП. Без належного контролю за рівнем конкуренції на ринку ЖКП суб'єкти які надають ЖКП будуть позбавлені мотивації підвищувати та розвивати свої конкурентні позиції на ринку, натомість будуть прагнути до монополізму.

Основні функції контролю за рівнем конкуренції на ринку ЖКП мають покладатися на центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Суттєве значення в контролі за якістю і тарифоутворенням на ринку ЖКП має надаватися громадським організаціям споживачів комунальних послуг. Існуюча система контролю за рівнем конкуренції на ринку ЖКП є недостатньо ефективною, особливо стосовно контролю за проведенням конкурсів на надання ЖКП, виконанням договірних і ліцензійних умов. На даний час даний контроль є недостатнім, оскільки крім рекомендацій, щодо проведення процедури конкурсів, контроль за прозорістю проведення даної процедури не здійснюється.

Особливого значення в реалізації контрольних заходів набуває моніторинг стану конкуренції на ринку ЖКП. Його необхідність обумовлена тим, що прийняття своєчасних, ефективних і таких, які відповідають інтересам суб'єктів ринку, управлінських рішень має ґрунтуватися на комплексній оцінці економічного, техніко-технологічного та функціонального стану галузі. Можна виділити три основних напрямки такого моніторингу: фінансовий,

технологічний і функціональний. Фінансовий моніторинг має бути спрямованим на аналіз і оцінку фінансової діяльності підприємств ЖКГ, рівень конкуренції і, відповідно, на процес формування тарифів на комунальні послуги. Технологічний моніторинг передбачає оцінку якості надання послуг, якості обслуговування населення, технологічні можливості гарантування безперебійного забезпечення громадян комунальними послугами. Функціональний моніторинг має включати оцінку виконання галузю покладених на неї завдань і функцій, якості управління, ефективності реалізації розроблених заходів щодо питань розвитку конкуренції та демонополізації, повноти і вчасності фінансування ЖКГ, рівня координації діяльності, зниження адміністративних бар'єрів входу на ринок, виявлення протиправних дій, що не дозволяють ефективно розвивати конкурентне середовище на ринку ЖКП тощо. Напрямки та завдання впровадження моніторингу в діяльність органів управління ЖКГ проілюстровані на рис.1.

Рис. 1. Пропоновані напрями моніторингу ринкового середовища розвитку ЖКГ

Виходячи із вищезазначеного, для успішної реалізації перерахованих завдань вважаємо доцільним виділення в структурі управління ЖКГ на місцевому рівні спеціальної служби (за можливістю, підрозділу) моніторингу і контролю за діяльністю суб'єктів ЖКГ, які функціонують в системі природної монополії. Основним завданням такої служби має стати координація діяльності суб'єктів ринку ЖКП щодо формування конкурентного середовища і демонополізації діяльності щодо надання послуг населенню певної території. Така служба має стати консультативно-інформаційним центром, на висновках і рекомендаціях якого можуть прийматися не тільки виважені і ефективні рішення органів виконавчої влади щодо розвитку ринкового середовища в ЖКГ, але й надаватися консультації суб'єктам господарювання щодо

державної і регіональної політики реформування ЖКГ, стану ринку ЖКП, можливих бар'єрів входу і виходу на цей ринок, тарифної політики органів влади тощо.

Враховуючи особливості функціонування природних монополій на ринку ЖКП, вважаємо, що контрольна діяльність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування має бути зосереджена на таких основних напрямках:

- контроль за динамікою (насамперед, зростанням) тарифів на ЖКП;
- контроль за утворенням тарифів на ринку ЖКГ;
- контроль за дотриманням прав власників
- контроль за якістю і гарантованим обсягом надання ЖКП населенню;
- контроль за виконанням договірних зобов'язань і ліцензійними умовами в ЖКГ;

Враховуючи проблеми постійного зростання тарифів на ЖКП, основними заходами щодо їх стабілізації є контроль за дотриманням при їх формуванні науково-обґрунтованих витрат суб'єктів господарювання. Для цього необхідними діями органів влади має бути наступне:

- обов'язкова аудиторська перевірка всіх витрат підприємств ЖКГ, які включаються в структуру тарифу;
- стимулювання впровадження в діяльність житлово-комунальних підприємств енергозберігаючих технологій надання послуг та підвищення їх енергоефективності;
- забезпечення відкритості інформації та прозорості формування тарифів на оплату послуг;
- відхід від формального регулювання тарифів до запровадження експертизи доцільності і об'єктивності статей витрат підприємств ЖКГ, які включаються в розрахунок тарифів. Це дозволить виявити всі неефективні і необґрунтовані затрати, визначити шляхи зниження собівартості на всіх рівнях тарифоутворення, а також, забезпечить захист економічних інтересів громадян та інших споживачів послуг від монопольного підвищення тарифів.

Важливе значення в контролі на динамікою цін слід приділяти процедурам затвердження тарифів, які мають бути максимально спрощеними і відкритими. Для зменшення зростання тарифів доцільним вважаємо введення аудиторської перевірки затрат тих економічних суб'єктів, вартість послуг і товарів яких включається у формування тарифів на оплату житла і комунальних послуг.

Доцільним, на наш погляд, є зміна підходів до здійснення контролю за якістю ЖКП на ринку. Аналіз практики регулювання розвитком ЖКГ засвідчив те, що контроль за якістю послуг здійснюють практично всі органи управління, при цьому часто не узгоджуючи між собою ні процедур такого контролю, ні його об'єктів, а також, не маючи реальних механізмів впливу на виявлені порушення і недотримання встановлених стандартів. Нами пропонується механізм зміни підходів до контролю за якістю ЖКП, в основу яких закладається: 1) процедура узгодження вимог споживачів до якості ЖКП та можливостей підприємств ЖКГ їх забезпечити; 2) координація діяльності органів управління щодо підвищення якості ЖКП шляхом як безпосереднього контролю, так і стимулювання надання якісних і доступних послуг на основі забезпечення конкурентоспроможності підприємств та зростання інвестиційної привабливості; 3) чітка адміністративна і фінансова відповідальність суб'єктів ЖКГ, які займають монопольне становище на ринку за недотримання стандартів надання житлово-комунальних послуг споживачам. Пропоновані підходи проілюстровані на рис. 2.

Проблеми, які супроводжують контроль за якістю ЖКП полягають в тому, що можливості такого контролю з боку споживачів є лише для окремих, як правило разових послуг переважно у квартирах, а оплата за ці послуги громадянами здійснюється тричі: у вигляді оплати за встановленими тарифами; у вигляді податків, які спрямовуються у тому числі і на ЖКГ; у вигляді неофіційної винагороди.

Інша проблема полягає в тому, що не для всіх видів послуг ЖКГ, які надаються встановлені стандарти і критерії їх якості. Найбільш урегульованими є питання забезпечення і контролю якості водопостачання та опалення квартир, які регламентуються "Правилами надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення" та Програмою «Питна вода». Правилами визначені критерії якості ЖКП та відповідні показники зменшення оплати за них. Проте відхилення у температурі опалення і гарячої води та ступінь безперервності надання відповідних послуг не можуть бути визначені мешканцями самостійно

завдяки нетехнологічності умов контролю. До того ж правова база оплати штрафів за неякісні ЖКП недосконала. Сьогодні навіть залучення громадськості до участі у процесі контролю не дає позитивного ефекту.

Тому перспективи створення дієвої системи забезпечення та контролю якості ЖКП пов'язані з чітким визначенням критеріїв якості та вирішенням проблеми формування конкурентного середовища на ринку ЖКП через забезпечення і підтримку конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

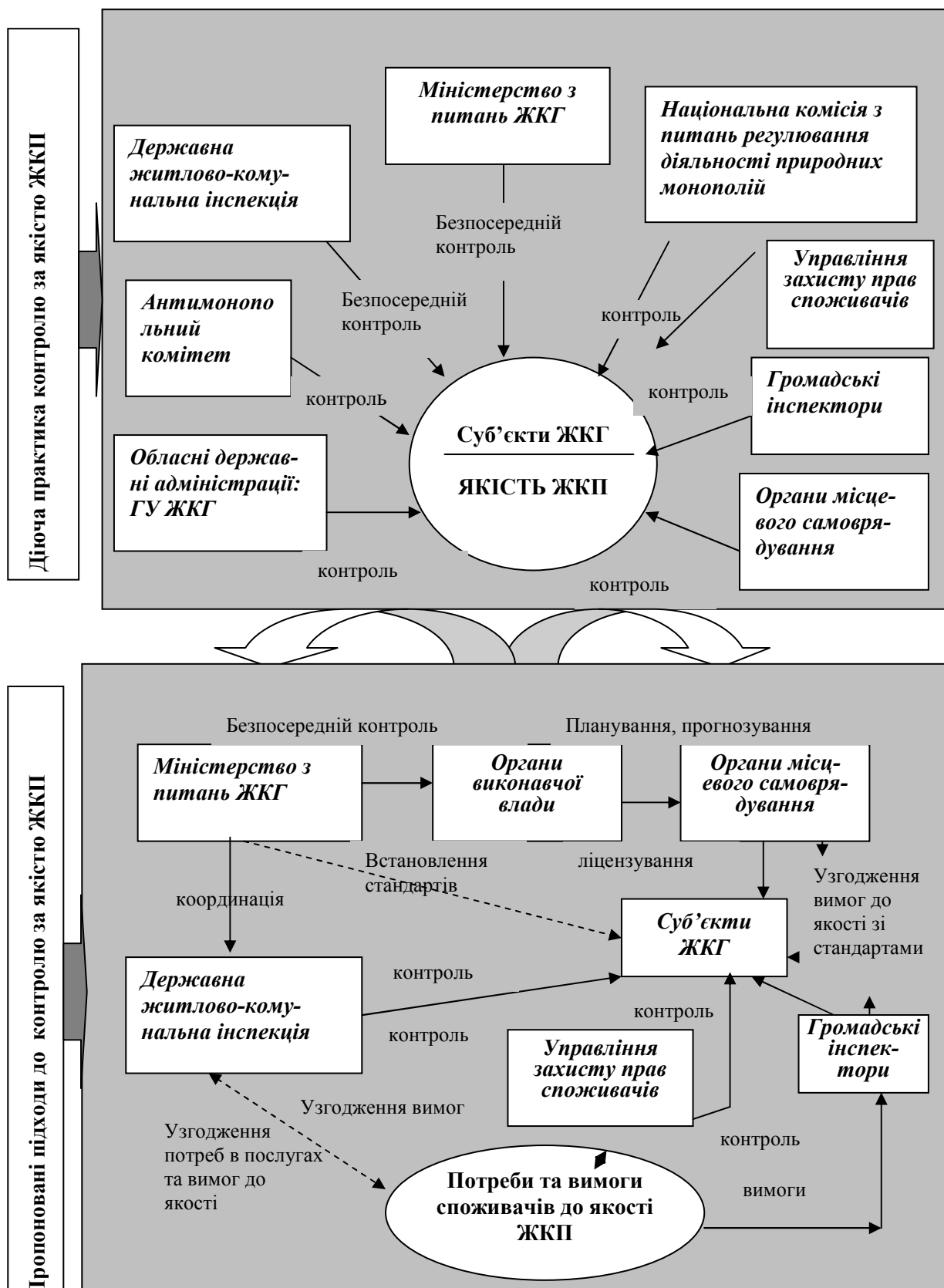

Рис. 2. Пропоновані підходи до контролю за якістю житлово-комунальних послуг

Висновки. Отже, на основі проведених досліджень, система удосконалення контролю за рівнем конкуренції на ринку ЖКП має передбачати реалізацію наступних заходів: необхідно суттєво знизити адміністративні бар'єри входу на ринок ЖКП; посилити контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування щодо виявлення протиправних дій, які гальмують розвиток конкурентних відносин на ринку ЖКП; посилити підтримку розвитку малого бізнесу та забезпечити контроль за проведенням процедури конкурсів та виконанням договірних і ліцензійних умов. З метою удосконалення контролю за рівнем конкуренції доцільно створити спеціалізований інформаційно-контролінговий центр, що дозволить посилити контроль за наявністю та дотриманням умов договорів між власниками об'єктів житлово-комунального господарства, виробниками і споживачами послуг.

Використана література

1. Герасимчук З.В. Формування недержавного сектора житлово-комунального сектора в регіоні: [монографія]. / Герасимчук З.В., Хвищун Н.В. - Луцьк: Надстир'я, 2007. – 224 с.
2. Гура Н.О. Облік у житлово-комунальному господарстві: теорія і практика: [монографія]. / Гура Н.О. – К.: Знання, 2006. – 351 с.
3. Качала Т.М. Житлово-комунальне господарство в системі міського комплексу: [монографія] / Т.М. Качала ; Черкас. держ. технол. ун-т. - К. : Наук. думка, 2008. - 416 с.
3. Мельник С.М. Шляхи розвитку конкурентного середовища на ринках житлово-комунальних послуг / Мельник С.М. // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2005. – №3. – С. 79-85.
4. Полуянов В.П. Организационно-экономический механизм эффективного функционирования предприятий жилищно-коммунального хозяйства: монография / В.П. Полуянов. ; НАУ Украины Ин-т экон. промышленности. - Д. : , 2004. - 219 с.
5. Юр'єва Т. Проблеми житлово-комунального господарства та напрямки їх вирішення / Юр'єва Т. // Регіональна економіка. – 2003. - №1. – С. 96-101.